

Stoppa spridningen av invasiva främmande växter i våra trädgårdar

- Ett nordiskt
samarbetsprojekt 2021-2022

Deltagande länder

- Sverige
- Norge
- Danmark
- Island
- Färöarna

**Nordiskt
samarbete**

DET NORSKE
HAGESELSKAP

ENVIRONMENT
AGENCY OF ICELAND

Mål

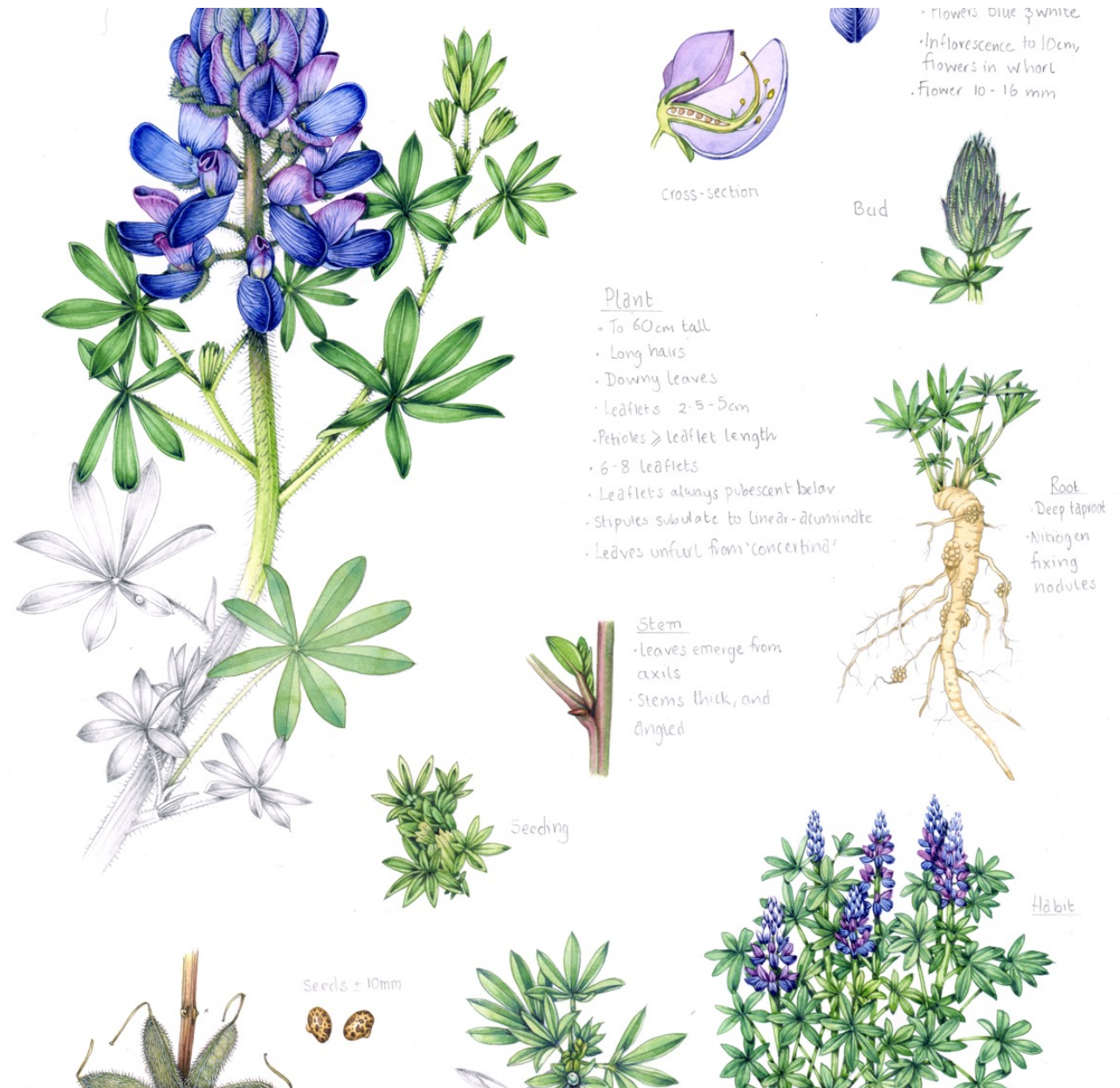
- Öka kännedom om de största spridningsvägarna för invasiva främmande växter bland allmänheten.
- Öka kunskapen om hur den biologiska mångfalden påverkas av otillåten spridning och felaktig hantering av invasiva främmande växter bland allmänheten.
- Öka kunskapen om hur de olika växterna ska bekämpas och hur växtavfallet ska hanteras för att minimera risken för spridning.
- Öka kunskapen bland unga om IAS och dess negativa påverkan av ekosystem, hotade arter och livsmiljöer.

Illustration: Sandra Doyle

Aktiviteter

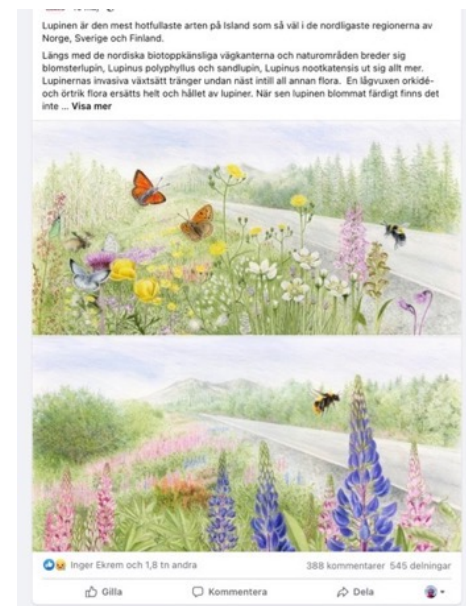
- Informationskampanj – trädgårdsägare
- Föredrag - trädgårdsägare
- Utbildningsmaterial - unga
- Effektmätning

Informationskampanj - Medier

Projektet har syns i:

- Sociala medier
- Tidningar
- Nyhetsbrev
- Webb

Informationskampanj - Mässa

Projektet har deltagit på mässorna:

Nordiska Trädgårdar – Stockholm
Nolia Trädgård – Umeå
CHP Garden – Köpenhamn

Foto: Bibbi Bonorden

Informationskampanj - Föredrag

Projektet har hållit föredrag på:

Nordiska Trädgårdar, Stockholm

Nolia Trädgårdsmässa, Umeå

Trädgårdsmässan Gröna, Västerås

Koloniträdgårdsföreninga, Uppsala och
Stockholm

Foto: Inger Ekrem

Utbildning - Unga

Projektet har producerat:

- Utbildningsmaterial för trädgårdselever
- Lärarhandledning till lärare som undervisar i grund och gymnasieskolan, 12-18 år

Invasiva främmande växter
– och hur den biologiska
mångfalden påverkas

LÄROBOK RIKTAD TILL ELEVER SOM STUDERAR TRÄDGÅRD,
PARKSKÖTSEL OCH MARKANLÄGGNING.

Utbildningsmaterial

Lärobok riktad till gymnasieelever som studerar trädgård, park och anläggning.

Lärobok på danska, norska och svenska

När en invasiv främmande växt breder ut sig i landskapet får det stora konsekvenser för den biologiska mångfalden eftersom våra inhemska växter inte klarar av konkurrensen som i sin tur påverkar även insekter och djurlivet. En stranddyn, där det normalt kan växa ett 20-tal arter, försvinner näst intill alla arter även insekterna och djuren när vresrosen breder ut sig.

Exempel på växter som försvinner när vresrosen tar över en sanddyn:

Martorn, *Eryngium maritimum*
 Backtimjan, *Thymus serpyllum*
 Backnejlika, *Dianthus deltoides*
 Sandstarr, *Carex arenaria*
 Sandrör, *Ammophila arenaria*
 Strandråg, *Leymus arenarius*
 Marviol, *Cakile maritima*
 Strandviol, *Lathyrus japonicus*
 Spjutskråp, *Petasites spurius*
 Blåmunkar, *Jasione montana*
 Styvmorsviol, *Viola tricolor subsp. curtisii*
 Hedblomster, *Helichrysum arenarium*

Svampar som försvinner

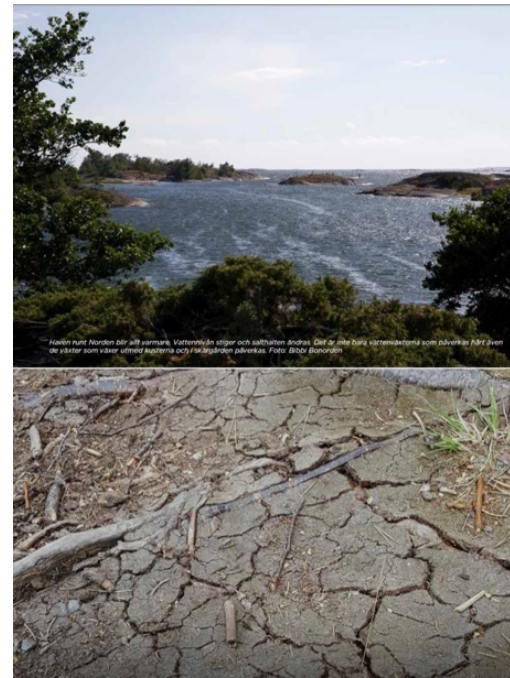
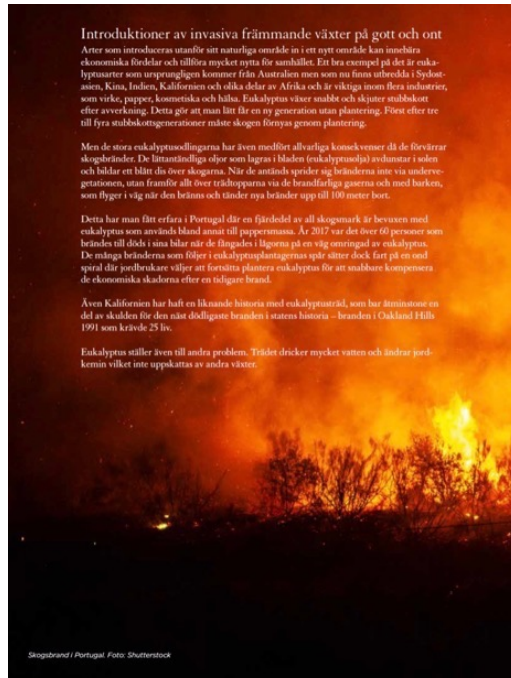
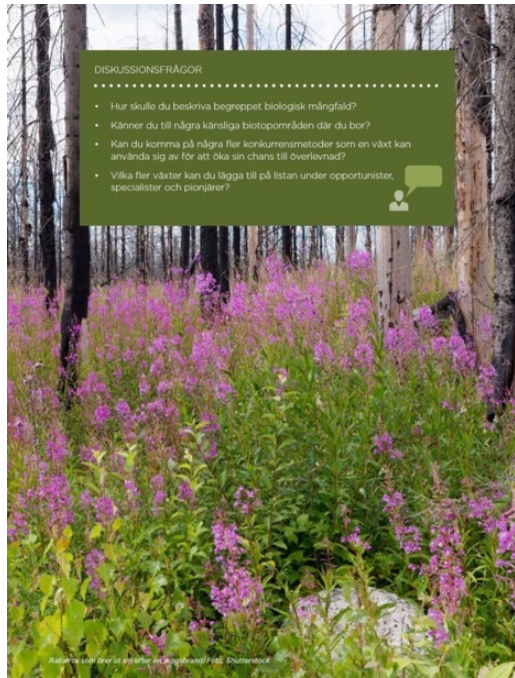
Geastraceae
Tulostoma
Disciseda

Insekter och fåglar som försvinner

Äkta juvelvingar, *Lycaenini*
 Svartfläckig blåvinge, *Phengaris arion*
 Fältpiplärka, *Anthus campestris*
 Trädlärka, *Lullula arborea aprimulgus europaeus*
 Sandödlä, *Lacerta agilis*

Innehåll i boken

- Invasiva främmande arter förr och nu
- Vad är en främmande växt?
- Vad görs för att stoppa de?
- Invasiva främmande växterna
- EU-listade växter
- Nationslistade växter
- Hur kan en växt vara farlig?
- Minskande biologisk mångfald
- Introduktioner av invasiva främmande växter på gott och ont
- Spridningsvägar
- Artbeskrivningar
- Växtsjukdomar och skadedjur
- Kommunicera invasiva främmande växter
- Framtidsutsikter
- Diskussionsfrågor

Exempel på sidinnehåll

24 artbeskrivningar

- Ursprung
- Identifiering
- Påverkan på den biologiska mångfalden
- Bekämpning & hantering

JÄTTEBALSAMIN *Impatiens glandulifera*

Jättebalsamin är en ettårig växt som huvudsakligen växer längs diken och i vattendrag. Den föredrar en fuktig växtplats men växer i all sorts jord. Växten kan bli över två meter hög, vilket gör den till den högsta årliga annuella växten i Sverige.

Ursprung

Jättebalsamin kommer ursprungligen från västra Himalaya. Arten introducerades till F 1839 när frön skickades från Kashmir till Kew Gardens i London, och blev snabbt en populär trädgårdsväxt. Jättebalsamin noterades första gången som förvildad i Sverige i Ängelholm 1918. Den har sedan dess rymt från trädgårdar runt om i hela landet ända upp till Jokkmokk.

Jättebalsamins blommor har flera färgskiftningar från mörkrött till vitt.

Så känner du igen jättebalsamin

Jättebalsamin är en ettårig ört med köttig stjälk. Bladen är lansettlika och med sågade kanter. Den har stora tvåkronade blommor som blir upp till fyra centimeter. Blomställningen är en upprätt klase. Blommorna är för det mesta rosa. I Sverige har flera färgskiftningar påträffats, från mörkrött till vitt. Frukten är en avlång kapsel som lätt spricker när den mognat och slungar ut fröna flera meter bort.

Som framgår av namnet kan växten bli mycket hög, över tre meter. I medeltal stannar den emellertid på cirka en och en halv meter. Till och med små exemplar under tio centimeter blommor och bildar frön. De största exemplaren växer på frodiga och fuktiga platser, där jättebalsaminen är väldigt konkurrenskraftig och tar över området från den ursprungliga vegetationen. Jättebalsaminen tål inte torka och växer dåligt på karga växtplatser.

Raketfrön

Jättebalsaminen producerar rikligt med frön. En enda planta kan sätta cirka 800 frön, 12 till 14 veckor efter blomningen. De mogna fröskapslarna reagerar på den minsta beröring, vilket får de fem segmenten av fröskapseln att delas längs sin längd och sedan krulla upp och vrida sig explosivt och projicera innehållet upp till sju meter bort. De svarta, runda fröna är ungefär två till tre millimeter tvärs över och förblir livskraftiga i jorden i cirka två år. De flyter och kan resa långa avstånd längs vattendrag för att söka sig till nya områden, den kan till och med gro under vatten.

Frukten är en avlång kapsel som lätt spricker när den mognat och slungar ut fröna flera meter bort.

EU-listad

Jättebalsamin är listad på EU:s förteckning över invasiva främmande arter vilket innebär att man inte får ha den i sin trädgård, dela med dig av frön eller sprida växtdelar.

Varför ska den inte finnas i Sverige?

Jättebalsamin växer snabbt, sprider sig lätt, koloniserar nya områden och konkurrerar ut annan vegetation. När växterna dör tillbaka varje vinter lämnar de stora områden med bar mark som blir känsliga för erosion.

Effekter på den biologiska mångfalden

Jättebalsamin med sina nektarrika och doftande blommor gör den mycket omtyckt av de pollinerade insekterna vilket leder till att humlor och bin inte hinner med att pollinera våra inhemska växter. Jättebalsamin konkurrerar snabbt ut andra växter och förändrar också jordmånen i marken, vilket försvårar återväxten av våra inhemska växtarter.

Lärarhandledning

- Öka elevernas kunskaper om människans påverkan på den biologiska mångfalden och vad man kan göra för att motverka de växande hoten, samt att ge dem möjlighet att sätta in kunskaperna i ett samhällsperspektiv där även känslor vägs in.
- En ökad vetenskaplig allmänbildning kan hjälpa eleverna att utveckla förmågan till kritisk granskning av argument.

Illustration: Sandra Doyle

Ämnen som berörs

Biologi:

- Biologisk mångfald
- Ekosystemet
- Klimat
- Växtkännedom och växtlära
- Bekämpning

Bild:

- Bildanalys av filmer och foton.
- Vilka signaler vill olika intressegrupper skicka via bildspråk
- Botaniskmålning

Engelska:

- Engelskspråkiga texter och filmer kan användas.
- Eleverna kan göra presentationer eller debattövningar på engelska
- Läsa och förstå förordningar från EU och forskningsmaterial

Kemi:

- Miljöaspekter och analys
- Bekämpningsmedel

Ämnen som berörs forts.

Historia:

- Den botaniska utvecklingen
- Carl von Linné och andra äventyrare som fört med sig växter från deras expeditioner

Samhällskunskap:

- Globalisering
- Varför är invasiva främmande växter ett västvärldsproblem?
- Ekonomi – stora kostnader för samhället, vem ska betala?
- Lagar och regler, EU-förordning, nationella lagar och regler
- Personligt ansvar

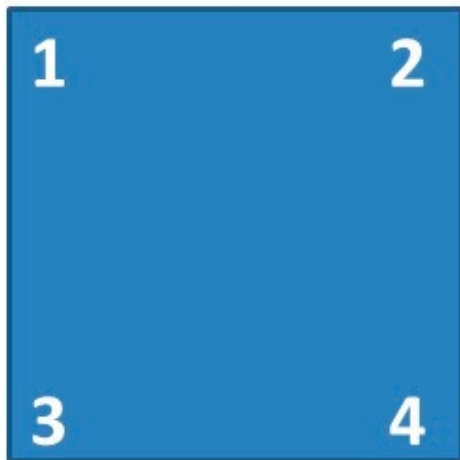
Svenska

- Eleverna kan författa debattartiklar.
- Övar retorik och skriva tal inför diskussioner
- Presentationsteknik
- Läsförståelse med språkutveckling

Foto: Andreas Andersson

Övningsexempel

Fyrahörnsövning

Varje hörn i klassrummet representerar ett av alternativen. Eleverna ställer sig i det hörn de bäst tycker stämmer med deras åsikt.

Vem är ansvarig om en invasiv främmande växt sprider sin in i en privat trädgård från en allmänning? Som t ex parkslide.

1. Kommunen som är ansvarig för allmänningen?
2. Trädgårdsägaren
3. Grävbolaget som förmodligen transporterade rotdelar när de kört i området?
4. Annat

Vem/vilka borde bestämma vilka plantor och frön som det är tillåtet att importera?

1. Länders regeringar
2. Forskarna
3. Marknaden
4. Annat

Vems fel är det att de antalet arter i naturen minskar?

1. Det är de rika ländernas fel
2. Det är de fattiga ländernas fel
3. Det är allas fel
4. Annat

Nollmätning - Resultat

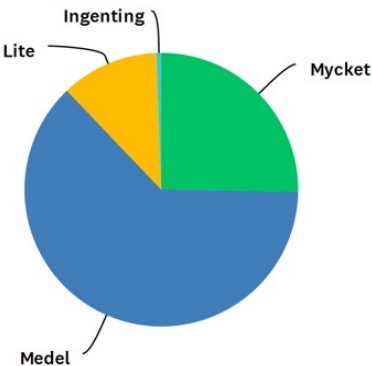
- Enkät svar
- Danmark 1506
- Norge 1369
- Sverige 900

Foto: Bibbi Bonorden

F5 Hur mycket vet du om biologisk mångfald?

Svarade: 899 Hoppade över: 1

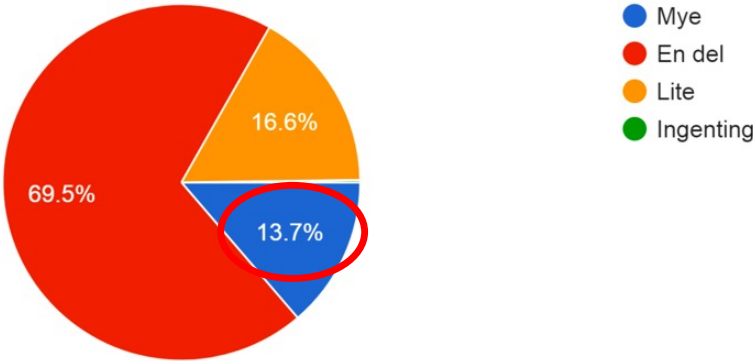
Sverige

SVARSVAL	SVAR
Mycket	25.25%
Medel	62.05%
Lite	11.57%
Ingenting	0.56%
TOTALT	

Hvor mye vet du om biologisk mangfold?

1,369 responses

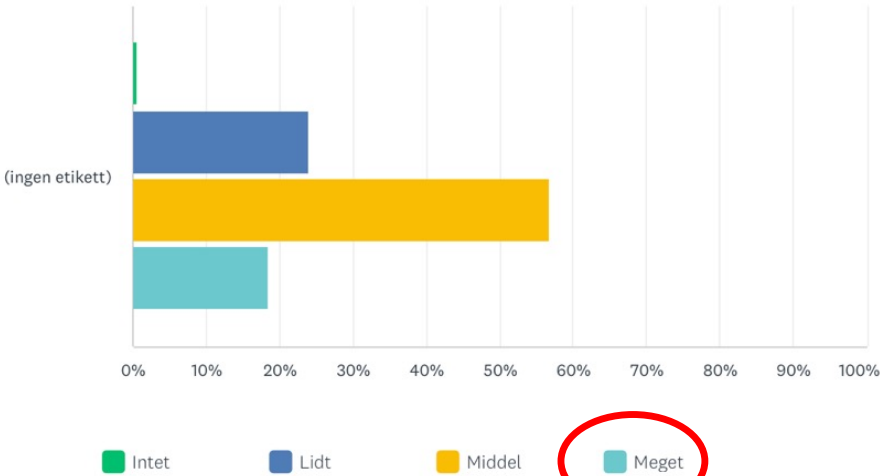
Norge

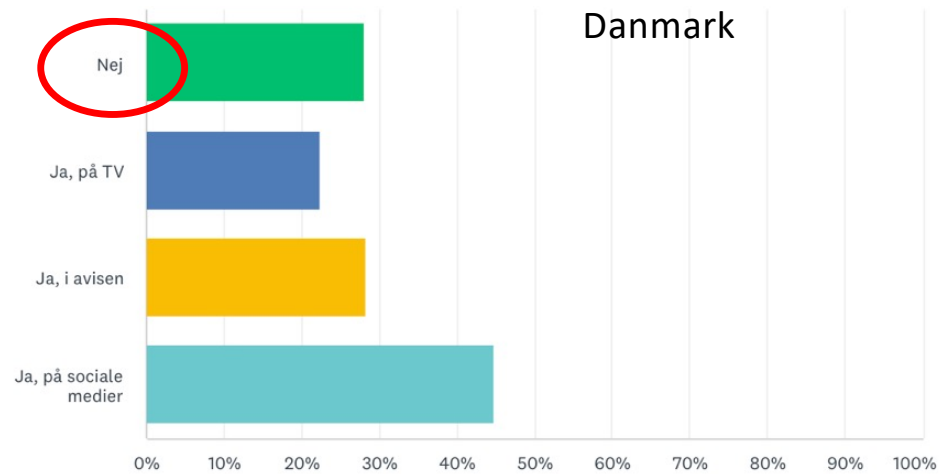
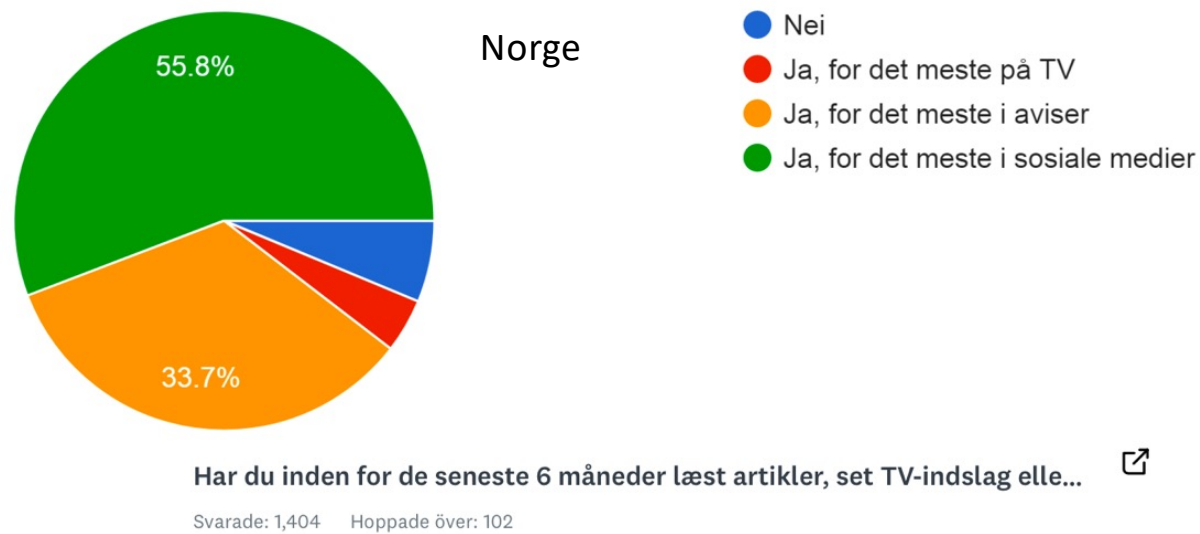
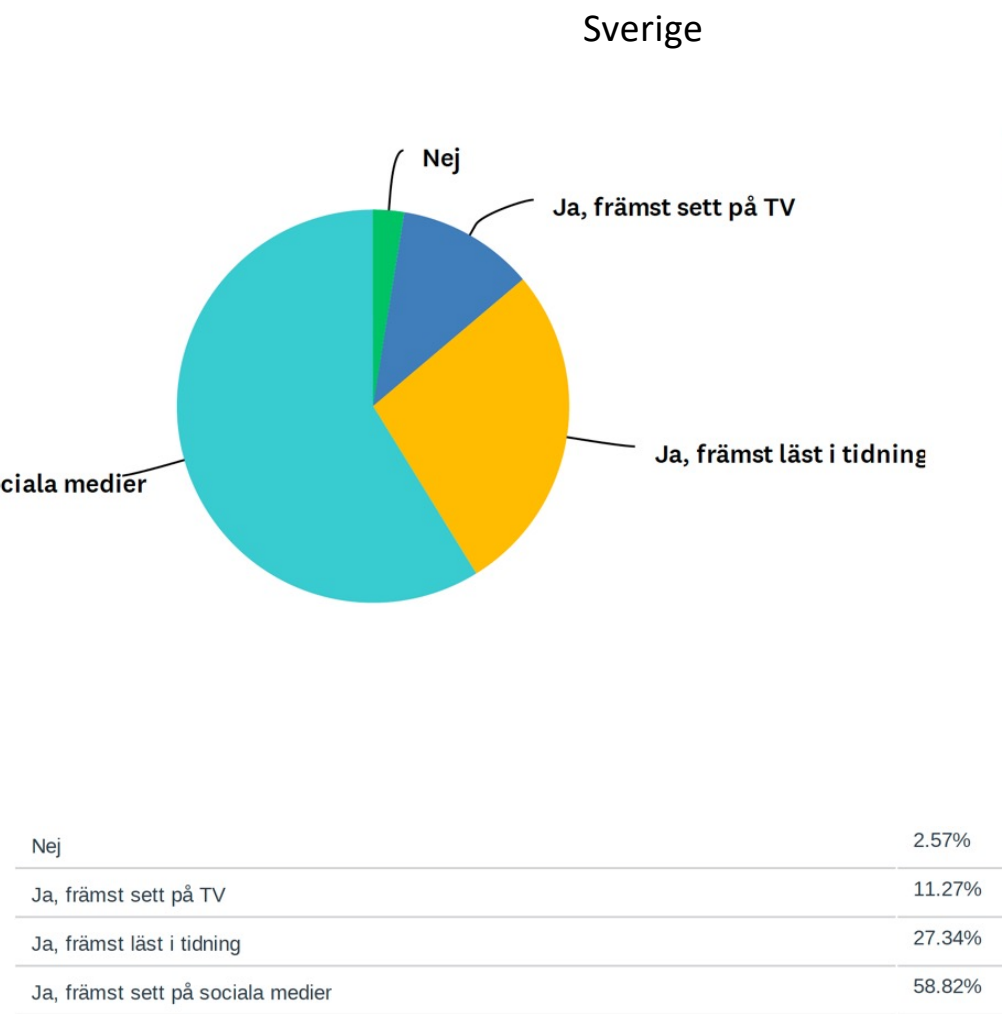
Hvor meget ved du om biodiversitet

Svarade: 1,498 Hoppade över: 8

Danmark

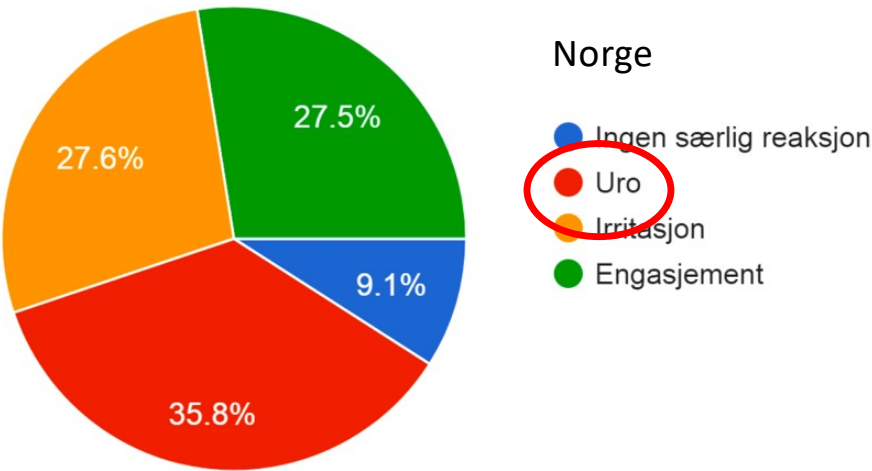
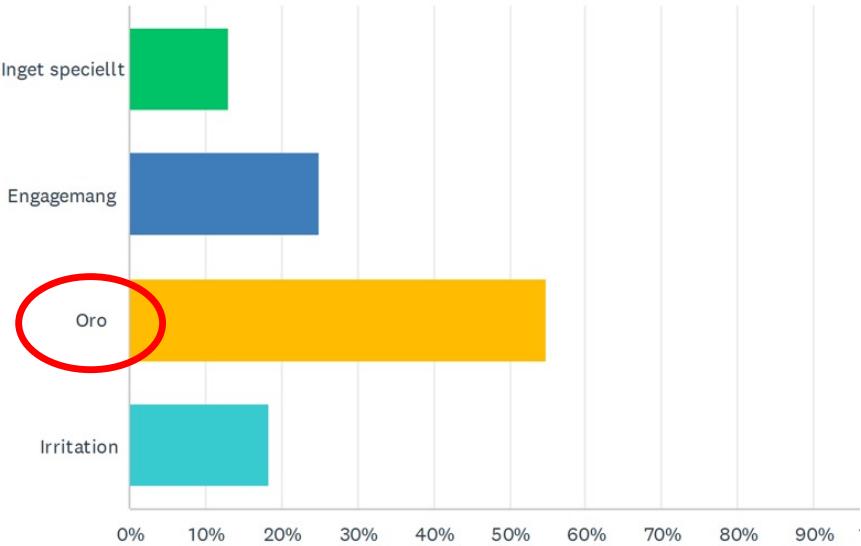

Har du sett, hørt eller læst noget indslag/artikel om invasivefræmmande arter det seneste halvåret?

Får de invasive främmande arterna dig att känna...

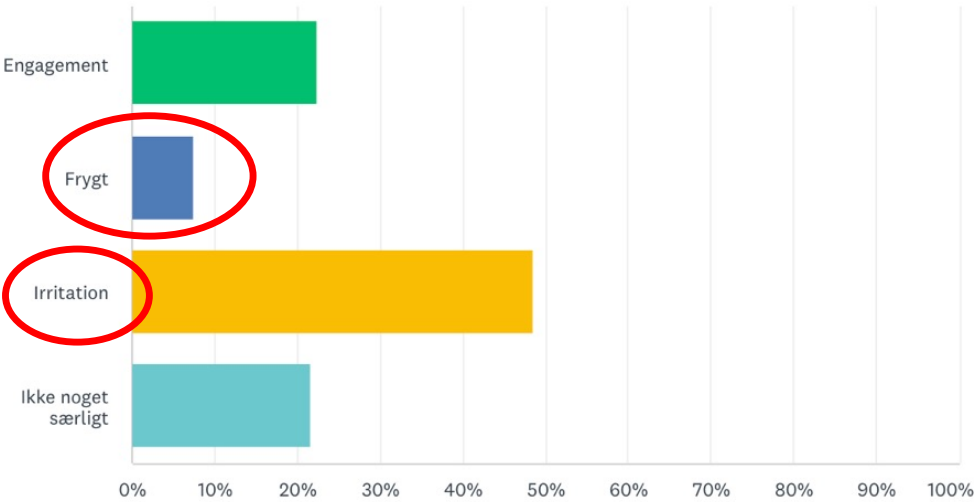
Sverige

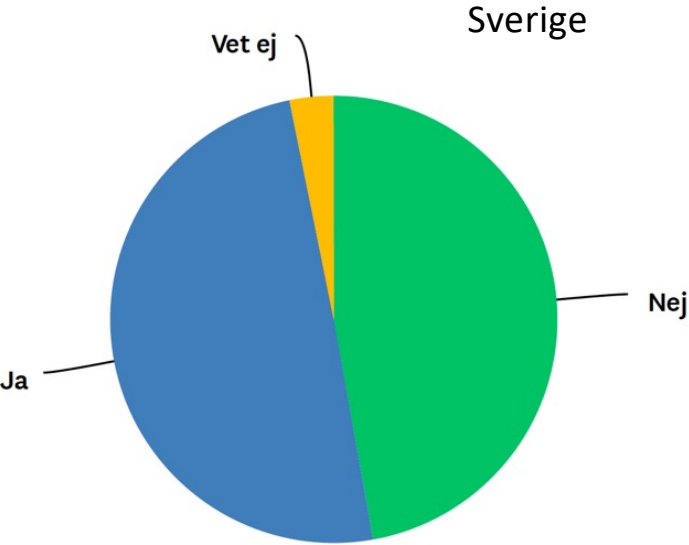
Danmark

Hvad får de invasive arter dig til at føle?

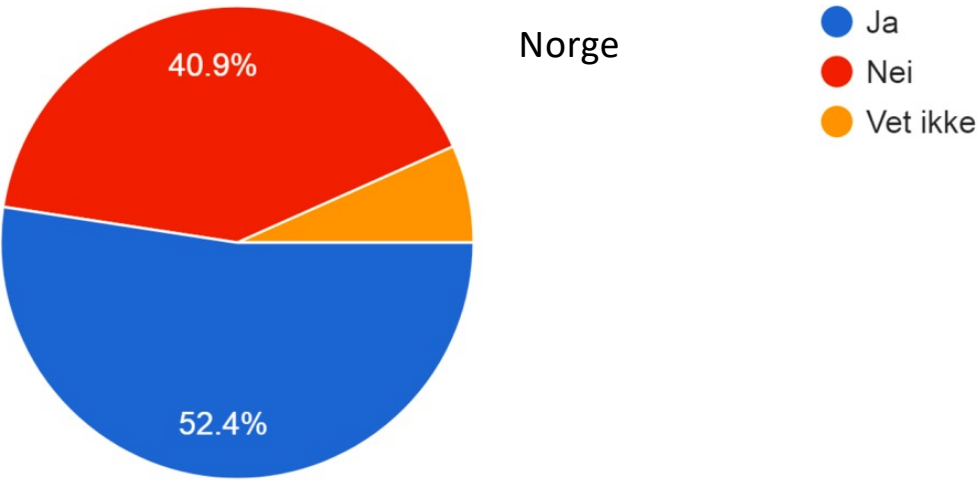
Svarade: 1,398 Hoppade över: 108

Har du en invasiv främmande växt i din trädgård?

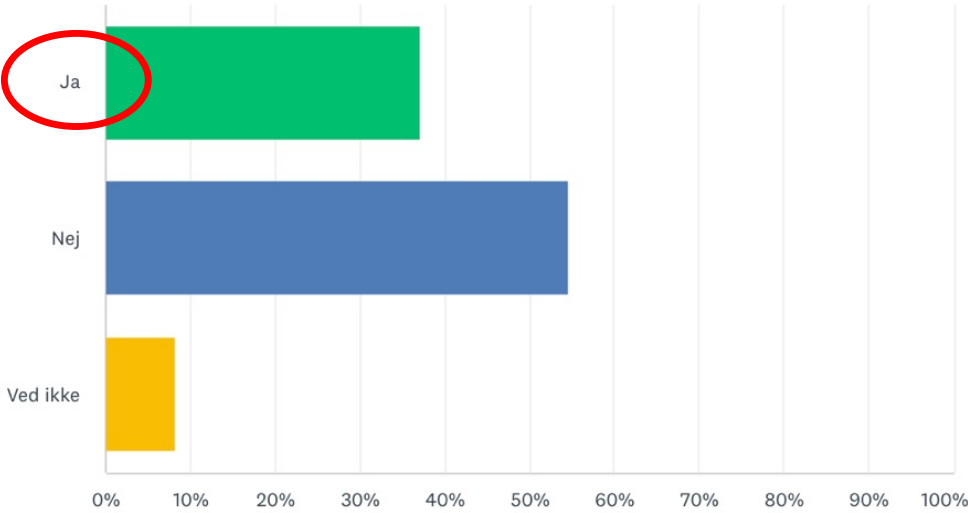

Nej	47.18%
Ja	49.65%
Vet ej	3.17%

Har du en invasiv plante i din have?

Svarade: 1,347 Hoppade över: 159

Effektmätning - Sverige

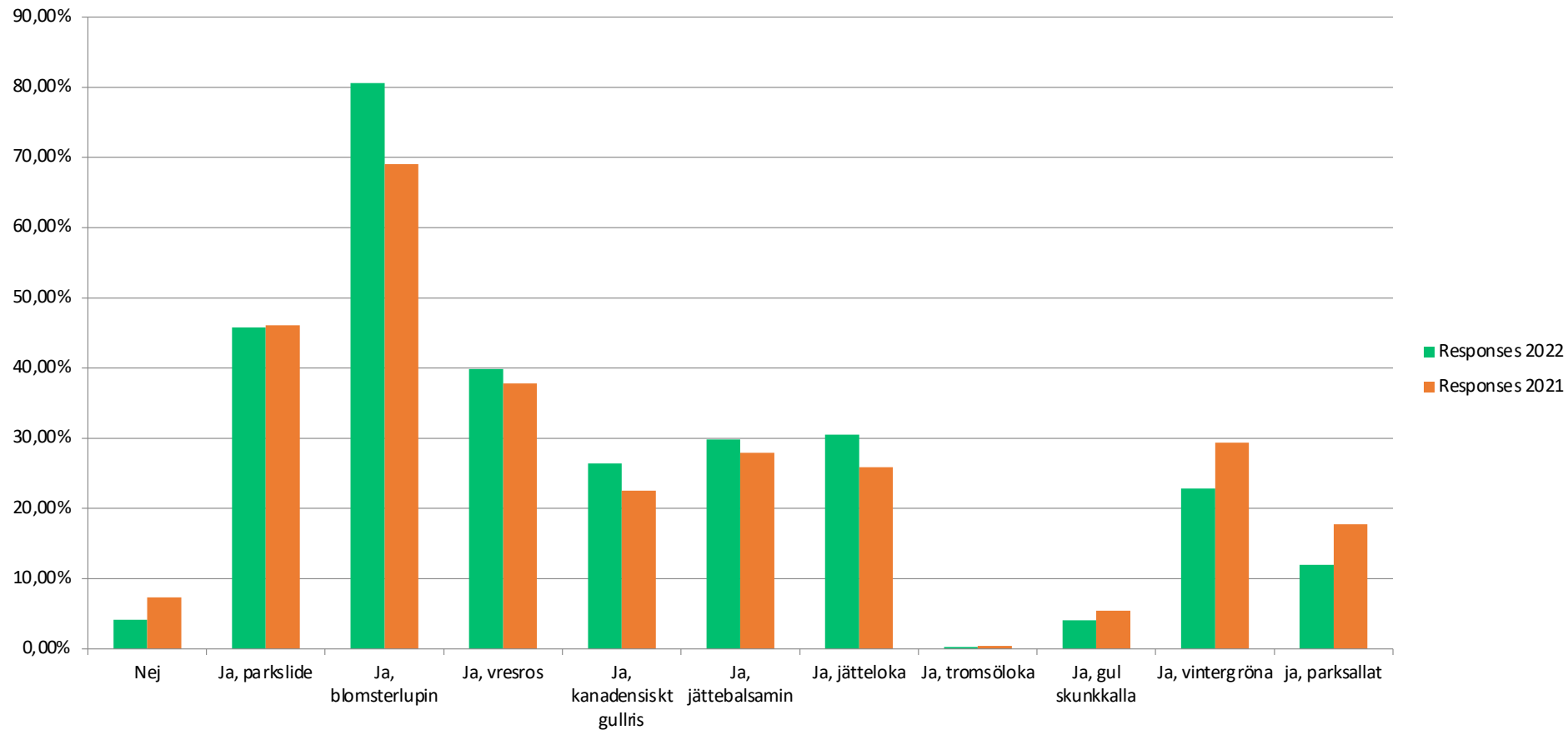
Hur mycket känner du till om IAS?

Antal svar 2021: 900 personer

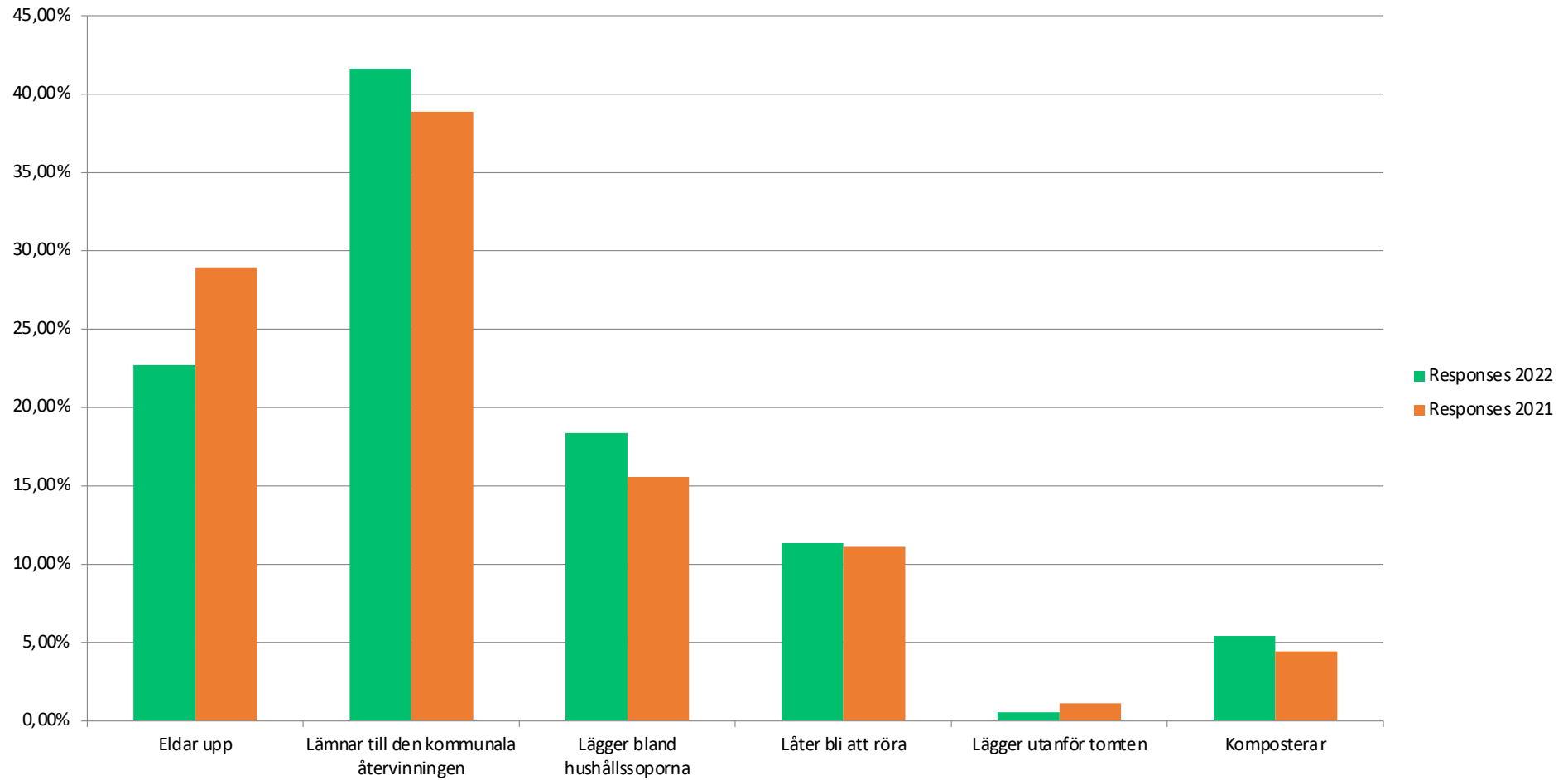
Antal svar 2022: 2035 personer

Foto: Bibbi Bonorden

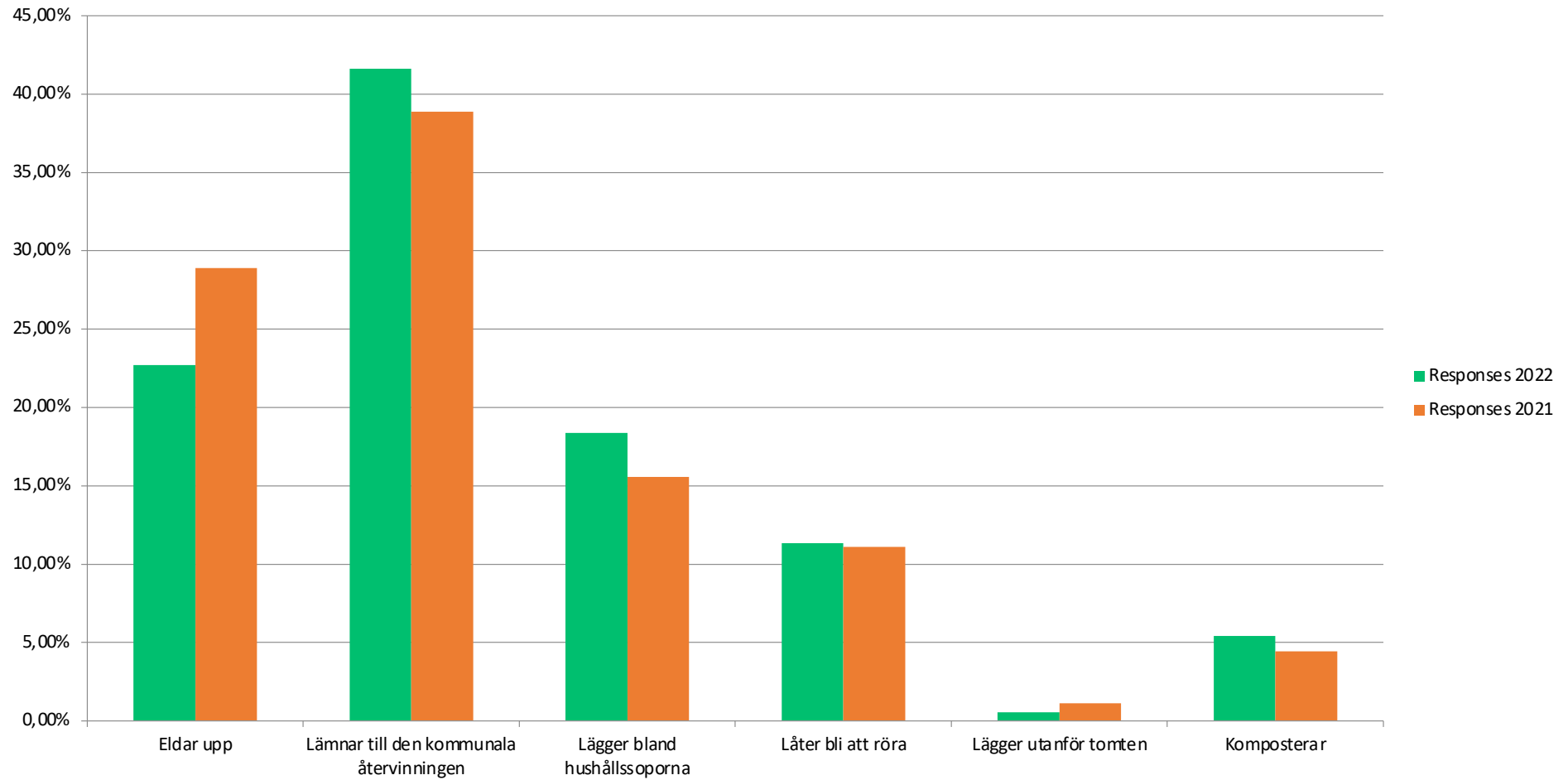
Känner du till om det växer någon invasiv främmande växt i naturen i närheten där du bor?

Hur hanterar du främst växtavfallet från parkslide?

Hur hanterar du främst växtavfallet från parkslide?

Projektgrupp

Projektägare: Fritidsodlingens Riksorganisation, Sverige

Projektledare: Bibbi Bonorden, FOR

Styrgrupp: Inger Ekrem, FOR, Tron Hirsti, Generalsekretær Det norske hageselskap, Charlotte Garby, Direktør, Dansk Haveselskabet, René Biasone, Specialist, Environment Agency of Iceland

Kommunikatörer: Bibbi Bonorden, Sverige, Elin Hjortland, Norge, Louise Möller, Danmark, René Biasone, Island, (med på bild även Marlene Nielsen, Danmark)

Foto tagit i Oslo vid styrgruppsmöte 2022